

Posudek oponenta diplomové práce

Diplomant: Bc. Ondřej Charvát

Školitel: Mgr. Karel Stibral, Ph.D.

Oponent: Mgr. Ondřej Dadejík, Ph.D.

Název práce: Naše země je dnes krásná, od zítřka bude krásnější. Vztah socialistického realismu k tématu přírody a krajiny

Diplomová práce Ondřeje Charváta nazvaná „Naše země je dnes krásná, od zítřka bude krásnější. Vztah socialistického realismu k tématu přírody a krajiny“ je zajímavým pokusem souhrnně zmapovat vztahy a souvislosti mezi oficiálním proudem československého výtvarného umění (spjatým s nejednoznačnou kategorií socialistického realismu, srov. třetí kapitulu posuzované práce) a tématem přírody, resp. krajiny, mezi lety 1945 a 1958. Předmětem analýzy jsou primárně dva zdroje: samotná výtvarná díla (obrazy, v menší míře kresba a grafika) a dále programatické, více či méně ideologicky motivované teze aktérů tehdejšího, velmi specifického „světa umění“. Výsledkem revize těchto pramenů by mělo být zodpovězení otázky „*zda je možné období socialistického realismu s jeho předpokládaným opojetím industrializací krajiny považovat za estetický názor, který chápe přírodu a krajinu jako ne krásnou, ba přímo ošklivou. Zda socialismus, resp. marxistická estetika, stojí proti obecně vyjadřovanému postoji, že příroda je krásná ...*“ (s. 9).

Diplomová práce vykazuje nejen zájem, ale i energii a čas do ní vložený. Předpokládám, že celkovému představení se bude věnovat posudek školitele, ve svém posudku se proto zaměřím pouze na několik problematických aspektů. Autor v celé práci rozsáhle a přesvědčivě zasazuje zvolené téma do historických a kulturních souvislostí příslušné doby, od počátku však zůstává nejasné či dostatečně neobjasněné, v jakém smyslu lze chápat určitou část umělecké produkce jako „estetický názor“, který považuje přírodu „*za ne krásnou, ba přímo ošklivou*“ (navíc nevím, zda je zde gradace na místě, indiference není stupněm estetického hodnocení, ale jeho absencí). Jinými slovy, komu náleží tento „estetický názor“, o jaký typ ověřovaného vztahu by se mělo jednat? Je jeho „subjektem“ sledovaná část tehdejší výtvarné scény (tedy samotní tvůrci), výtvarný žánr ve smyslu nějaké obdoby nadindividuální kolektivní intence, jakési varianty „uměleckého chtění“, či tehdejší ideologicky značně podvázaná část kritické obce, nebo „společnost“ ve smyslu Mukařovského „kolektivního vědomí“, nebo socialismus (a pokud ten, v jakém smyslu?), nebo marxistická estetika? Je snad zřejmé, že to nemůže být vše dohromady, protože takový konglomerát obsahuje příliš mnoho různých hledisek, vzájemných přímých i nepřímých vlivů, a tedy rozporů.

Není pochyb o tom, že programové (více či méně ideologické) teze mají vliv na uměleckou tvorbu, ten mají určitě i soudobé umělecko-kritické reflexe, rovněž nelze popřít, že umělecká produkce má vliv na vytváření estetické normy nejen v rámci „uměleckého estetického“, ale (ve velmi komplexním smyslu) i na utváření a proměnu estetické normy jako potenciálu aktuálních estetických soudů v rámci estetického posuzování *přírody a krajiny*. Nakonec, lze prokázat, že svůj vliv na ustavování, popř. proměnu estetických norem v obou oblastech estetického má i teorie – ať už marxistická či nemarxistická. Nicméně, v každé z těchto souvislostí získává termín „estetický názor“ odlišný význam a bez vyjasnění těchto

odlišností zůstává hlavní cíl práce problematický. Víím, že diplomová práce není ryze teoretická, nýbrž z větší části historická, přesto se domnívám, že by měl autor, bude-li ve svém zkoumání pokračovat, tento problém zvážít. Umění je bezesporu jednou z „legitimních forem chápání světa“ a je „tvorbou specifických artefaktů“. Přesto jednoduše formulovaná hypotéza, na níž je založen hlavní cíl celé práce a podle níž umělecké artefakty „nesou z historické doby tehdejší poselství o oceňování přírody a vztahování se k ní“ a my díky tomu „můžeme zkoumat i postoj tehdejšího člověka zachycený v této ‚časové konzervě‘ (Librová)“ (s. 5) je z hlediska estetiky a filozofie (přinejmenším) druhé poloviny dvacátého století neudržitelná. Celý problém by pomohlo objasnit, pokud by autor vysvětlil, jaká představa vztahu mezi *uměním* (tvorbou a recepcí uměleckých děl) a *realitou* (skutečnými, mimouměleckými postoji tehdejších lidí) je v pozadí uvedené hypotézy.

Po formální stránce je práce přehledně členěná, skládá se celkem z pěti částí a závěru. Je uvozena vytyčením hlavního cíle, poté následuje objasnění teoretických předpokladů. Třetí, čtvrtá a pátá část jsou postupně věnovány tématu socialistického realismu obecně, jeho vztahu k přírodě a nakonec krajině. Tyto tři části tvoří dle mého názoru hlavní přínos práce, autor zde shromáždil dle mého soudu reprezentativní vzorek zkoumaného materiálu a poměrně čtivým způsobem jej utřídil. Výklad se přesto místy jeví až příliš „lineární“, jeden citát následuje druhý, jedno dílčí téma střídá druhé, třetí atd. Presentovanému by prospěla větší snaha jak o syntézu, tak o hlubší ponor k předpokladům citovaných tezí. Např. marxistickou estetiku rozhodně nelze zúžit pouze na propagandistickou vrstvu tehdejších představitelů kulturního establishmentu. Právě rozšíření záběru k dalším zdrojům marxistické estetiky (např. György Lukács, u nás Jaroslav Volek – srovnání pojetí typu a typičnosti v přírodě a v umění) by mohlo poskytnout potřebné komparativní hledisko. Přesto zde autor, jak již bylo uvedeno, shromáždil a uspořádal množství známých a hlavně méně známých pramenů, a převážnou část práce (kapitoly 3–5) lze tedy pokládat za zdařilou. Za zplošťující, se zbytkem práce neprovázaný a z větší části nadbytečný, pokládám teoretický úvod, shrnující na základě sekundární literatury historii chápání krásy přírody a krajiny (s. 9–14).

Diplomovou práci Ondřeje Charváta doporučuji přes uvedené dílčí připomínky k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm **velmi dobře**.

V Litoměřicích dne 17. 6. 2012

Ondřej Dadejčík